

Maagiline maailmarändur **kalmus**

TOIVO NIIBERG

Harilik kalmus (*Acorus calamus*) on mitmeaastane rohhtaim, mida peetakse ka üheks vanimaks inimese kasutatud ravimtaimeks.

Kalmus kuulub botaaniliselt võhaliste sugukonda kalmuse perekonda. Levinud on ta peaaegu kogu Euroopas, kohati ka Kaukaasias, Siberi lõunapiirkondades, Kaug-Idas, subtropilises Aasias ja Põhja-Ameerikas. Kalmuse põline kodumaa on siiski Kesk-Aasia ja India soostunud alad.

Eestis on kalmus aga sagedasti esinev tulnuktaim, mida eriti Lõuna-Eestis esineb kohati massiliselt.

Kalmuse laialdase leviku põhjuseks on tema head raviomadused. Esimesed märkmed kalmuse raviomaduste kohta on üles tähendanud Hiina õukonnaarstid 3700 aastat eKr. Euroopasse toodi kalmus XVI sajandil Konstantinoopolist ning seda hakati esmalt kasvatama kloostrite ümbruses.

Idamaised vürtskaupmehed turustasid kalmuserisoomi ainult suhkrustatuna (sukaadina) ja müüsid seda kui erilist tervistavat maiust. Ühe legendi kohaselt seostatakse kalmuse kiiret levikut tatari-mongoli vallutusretkedega. Luurele saadetud eelsalgad loopinud veekogudesse kalmusejuure tükke, et puhastada vett ja teha see joogikõlblikuks nii hobustele kui inimestele.

Eestis olevat kalmust levitanud eelkõige sakslased, tuues seda kasvama mõisate veekogude juurde.

Vanade kreeklaste seas oli kalmus püha taim ja seotud armastuse sümbollikaga. Sellel on ka põhjus, sest kalmus sisaldab sugulist aktiivsust tõstvaid taimseid bioaktiivseid aineid. Seega on kalmus ka looduslik afrodisiakum.

Taim veekogude kallastel

Looduslikult kasvab kalmus jõgede ja järvede kallastel, tiikides, ojadest ja kraavides. Kohati moodustab kalmus mageveekogude kallastel suuri tihnikuid ehk kalmuseroostikke, mille kõrgus on 0,6–1,6 m.

Looduslikult kasvab kalmus jõgede ja järvede kallastel, tiikides, ojadest ja kraavides.

Kõik kalmuse lehed on juurmisel, pikad, mõõkjad, lainelise servaga, rootsutud ja kasvades tihe kimbuna. Lehe laius on 1–1,5 cm. Keskrood on tugev, serv sagedi laineline. Alaosas on need sagedi punakad, muidu kollakasrohelised. Kalmus õitseb juunis-juulis, kuid mitte igal aastal. Kollakasrohelised õied on koondunud harilikult külgmisse ruljasse tõlvikusse, mille pikkus on 5–8 cm ja läbimõõt 7–11 mm. Õisiku alusel on väga pikk (40–85 cm) kandleht, mis näib varre pikendusena.

Kalmuse vili on mari, mida Eesti oludes ei moodustu. Risoom on pikk, horisontaalselt ülemises mullakihis roomav, suhteliselt jäme (1–2 cm), värvunud pruunikaks või rohekaks. Risoomile kinnituvad rohked pikad lisajuured. Neid ei tarvitata ning löi-

gatakse risoomide kogumisel ära. Samuti eemaldatakse kõik lehtede alumised osad, nii et järele jääb vaid puhas, umbes sentimeetri jämedune risoom. Pealt on see tumepruun või rohekas, seest roosakas. Kalmuse võimsal risoomil on looduses tähtis ülesanne täita. Karmides tingimustes, kus seemned ei valmi, on kalmuse ainsaks levimisvahendiks tema risoom. Igast väikesest vees ujuvast risoomitükist võib kasvada uus taim.

Kalmuse kasulikud omadused

Harilikul kalmusel on kolm teisendit – India, Euroopa ja Ameerika. Teine kalmuse liik on Jaapanis ja Kagu-Aasias kasvav kõrskalmus (*A. gramineus*).

Kalmusele on iseloomulik tugev meeldiv lõhn.